

Descarbonitzar el Planeta movent-nos del Tenir al Ser

Delfi ROCA i ROCHE

L'Agenda 21, adoptada a Rio l'any 1992, qualifica les muntanyes com les "zones més sensibles als canvis climàtics a l'atmosfera". Andorra, un estat amb la meitat de la superfície per sobre dels 2.000 metres, és un país de muntanya. Per tant, la tria feta per la SAC del tema d'aquesta jornada, *El canvi climàtic i Andorra* és totalment encertada.

Han calgut molts anys per assolir el consens que el canvi climàtic és una realitat perceptible a l'escala d'una vida humana. Arreu del planeta les glaceres en són un clar exemple; fins fa poc impertorbables davant el relleu generacional dels humans, ara, en el curt termini, es poden apreciar les variacions de règim de l'aigua del desgel, en el mitjà termini es pot mesurar el seu recul i, en el llarg termini, es pot constatar la descongelació de la capa més freda del sol, el pergelisòl.

Tot i l'acceleració dels fenòmens meteorològics lligats al canvi climàtic, encara ens queda un llarg camí per recórrer fins que els éssers humans prenguem consciència dels greus impactes del canvi climàtic, especialment a les muntanyes, i decidim actuar immediatament per pal·liar-ne els efectes.

El canvi climàtic és un desafiament. En cap cas no s'ha de percebre com una oportunitat, sinó com un desastre de magnitud universal si volem evitar la desaparició de milers d'espècies i d'ecosistemes, així com la d'una espècie animal anomenada humana. N'és una mostra que quan les dades de l'ONU ens diuen que la fam al món està disminuint, el nombre de persones víctimes de la inseguretats alimentària en les zones de muntanya ha augmentat un 30% en només dotze anys. Els que ho veuen com una oportunitat són aquells capaços de lucrar-se sobre les cendres d'un desastre, com aquells que van perpetrar a França l'estafa de la taxa sobre el carboni i van distreure 1,6 miliards d'euros en dos anys, comprant i venent ficticiament drets sobre l'emissió de CO₂, el principal gas d'efecte hivernacle.

Sense aquesta necessària conscienciació, el pas previ al reconeixement de la nostra responsabilitat, no podrem acceptar la difícil situació en què ens trobem. Només conscienciats podrem decidir canviar la nostra forma de viure i passar a l'acció, per reduir al màxim les

conseqüències de l'augment de les temperatures a escala global, tenint com a màxima que qui lluita contra la natura sempre perd.

Tampoc no podem oblidar que al planeta tot gira. L'atmosfera, els oceans, els rius, la mateixa Terra està en moviment perpetu i això fa que els efectes d'un accident de contaminació radioactiva o els d'un fenomen natural extraordinari puguin arribar a tot arreu. Encara que les emissions d'efecte hivernacle es produeixin lluny d'Andorra, ens acabaran impactant.

Pel que fa a la política, a la primera línia de responsabilitat se situen els polítics que es troben en situació de governar. Són ells qui han d'incentivar la investigació que els ha de procurar els elements necessaris per a la planificació de polítiques nacionals adients en relació amb el canvi climàtic. Per tant, tot el que es faci per reforçar a Andorra la investigació serà una decisió amb sentit comú, com també ho seria promoure una economia productiva i un sistema de transports que causi la mínima petjada ecològica.

Per això és pel cap baix sorprenent que Andorra no s'hagi dotat encara dels texts legislatius que necessita per adaptar-se a la seva pròpia realitat d'espai natural pirinenc. Per exemple, encara no s'ha legislat sobre l'avaluació d'impacte ambiental de projectes o estratègica, més enllà de l'estudi ambiental de plans parcials i especials, esmentat dins el Reglament urbanístic del 2002, o altres regulacions disperses en diferents reglaments, com els de pesca o el de residus. Parlant de residus, també sorprèn que per donar rendiment econòmic al forn incinerador de brossa es faci fixar un sostre exagerat de tones per incinerar, amb les evidents conseqüències negatives per al medi ambient, com xocant és que la quantitat de residus tractats esdevingui un indicador econòmic nacional *positiu*, tal com va explicar al Diari d'Andorra la gerent del Centre de Tractament de Residus: "La pujada en un 3% en el tractament de restes sòlides urbanes és un indicatiu de reactivació econòmica." Als meus ulls és un retrocés en la nostra responsabilitat de tindre cura de la Terra, que demana minimitzar els residus, fins que s'arribi a assolir el residu zero.

Pel que fa a la responsabilitat de conservar la biodiversitat del nostre medi natural, és imperatiu crear el sistema nacional d'espais naturals protegits (que no existeix) així com la normativa per protegir les espècies amenaçades o en perill d'extinció, fins a completar el marc legal bàsic necessari per avaluar els impactes de les activitats que afectin el medi ambient, així com els de tots els projectes de desenvolupament, inclosos els seus efectes sobre el canvi climàtic, tal com estima encertadament la senyora Yuka Greiler, co-cap del Programa global de canvi climàtic a l'Agència de Desenvolupament i Cooperació del govern suís, quan diu que: "D'ara endavant els projectes de desenvolupament han d'integrar la qüestió climàtica de manera sistemàtica." Seria essencial incloure també aquesta visió a totes les polítiques institucionals i als projectes de llei que es presentin al Consell General.

Una altra eina important per conscienciar i decidir responsablement seria actualitzar l'avaluació de la petjada ecològica d'Andorra, tal com reclamen diverses veus autoritzades. La darrera avaluació va ser feta l'any 2009, amb dades de l'any anterior, a l'inici de la crisi financera. (<http://bit.ly/2aGt9zR>). De llavors ençà, mentre Andorra anava evolucionant, ha baixat molta aigua pel Valira, i recalculat aquest indicador és necessari per prendre decisions polítiques i empresarials en base a dades actualitzades.

He volgut recalcar la importància que tenen les dades científiques perquè, d'una banda, són

útils per conscienciar-nos, i de l'altra, són imprescindibles per prendre decisions polítiques i econòmiques amb fonament i sentit comú.

Tot seguit, repassem les dades de l'estat del planeta citant, amb el seu permís, un fragment de l'article publicat l'any passat pel Dr. Josep Maria Mallarach amb el títol *La crisi ecològica global, l'educació ambiental i l'anhel de reconnectar espiritualment amb la natura* (<http://bit.ly/2b7LemZ>). És un recull de dades del Programa de les Nacions Unides per al medi ambient (UNEP) sobre els canvis globals insostenibles entre 1992 i 2012.

"En els vint anys llargs transcorreguts des de la primera Cimera de la Terra, el coneixement de les tendències globals ha anat millorant substancialment, cosa que ha permès afinar els diagnòstics de què es disposava aleshores. Les dues avaluacions globals més importants impulsades per l'ONU han estat l'Avaluació dels ecosistemes del mil·lenni, completada el 2005, i la del Seguiment dels canvis ocorreguts entre Rio i Rio+20 (1992 i 2012). Han confirmat que la situació és més greu de la que es pensava.

D'aquesta darrera en podem remarcar els següents indicadors:

- En aquests dos decennis, la població mundial ha augmentat un 26 % i ara ja som més de 7 miliards de persones. Ensenms, la proporció de població urbana ha augmentat un 45% i ara ja supera -per primera vegada a la història- la meitat de la humanitat. El nombre de megàpolis (ciutats de més de 10 milions d'habitants) ha augmentat un 110%, i n'apareix una de nova cada dos anys, i els habitants de barriades suburbials han augmentat en termes absoluts, fins superar els 830 milions de persones.
- Aquest augment de població, unit a l'augment de consum en una part de la humanitat explica que, en aquests vint anys, l'extracció de materials de construcció augmentava un 80% i l'extracció de minerals industrials ho feia un 60%. Alhora, el consum global de carn augmentava un 26%, i el de peix un 32%. Correlativament, han crescut un 13% les pesqueres exhaurides i un 33% les sobreexplotades.
- En aquest mateix període, l'erosió dels sòls del món ha augmentat un 5%; la superfície dels deserts ha crescut un 1% cada any i les tempestes de sorra i de pols han augmentat un 10%, motius pels quals la proporció de la superfície terrestre considerada vulnerable ha augmentat quasi el 50% des de 1992.
- En aquests 20 anys, l'emissió global de gasos d'efecte hivernacle ha crescut un 36% i l'augment de diòxid de carboni (CO₂) a l'atmosfera ha augmentat el 9 %. A resultes d'això, la temperatura mitjana global ha augmentat quasi mig grau centígrad, amb un rang que van des de 0,1° a fins a 3,2 ° C (segons la latitud), i els 10 anys més calents mesurats, han estat tots ells posteriors a 1998. Els casquets polars han reduït més d'un terç la superfície del màxim anual de gel, el nivell dels mars ha pujat uns 5 cm i l'acidesa de l'aigua oceànica ha augmentat 0,05 pH, cosa que crea una greu amenaça per a la supervivència de molts d'ecosistemes, especialment els coral·lins i totes poblacions a ells associades, incloses les humanes, naturalment.
- La superfície mundial de boscos s'ha reduït en 300 milions d'hectàrees des de 1992 i es segueixen destruint grans extensions dels boscos tropicals, els més biodiversos del món. L'Índex Planeta Viu (que mesura la biodiversitat global a partir de 2.500 espècies vertebrades indicadores) ha decaïgut un 12 % en aquests 20 anys i s'estima que entre 20.000-300.000

espècies són anihilades cada any. A escala global es considera que es troben en perill o amenaçats d'extinció un 34 % de les espècies de peixos; un 40 % dels amfibis; un 20 % dels rèptils; un 25 % dels mamífers; un 10 % dels ocells. Si aquestes tendències segueixen, a finals d'aquest segle s'estima que s'hauran exterminat la meitat de totes les espècies del Planeta. Quins impactes pot tenir aquest holocaust unit al canvi climàtic i tots els altres fenòmens indicats abans en el funcionament dels grans processos ecològics que auto-regulen la nostra llar planetària i la fan habitable? Ningú no ho sap, però el risc és obvi i segueix creixent."

Fins aquí la cita amb les dades científiques globals, ja velles de quatre anys. Res no fa indicar que la tendència s'hagi invertit. Mentrestant, seguim caminant cap enrere, com els crancs. El fet que l'any 2015 hagi estat el més càlid des de l'inici dels registres, l'any 1880, n'és la prova. En definitiva, som una civilització que es dirigeix vers el precipici a tota màquina, tot i disposar de les millors dades ambientals recollides científicament de tota la història humana. Vist de lluny, és estrambòtic.

Un cop conscienciats de la perillosa situació que fa augmentar el risc i la vulnerabilitat globals, el següent pas hauria de ser reconèixer la nostra responsabilitat i assumir-la. En general, quan es comet un error el que s'ha de fer és reparar-lo immediatament. L'efecte hivernacle és el greu error que costa assumir públicament. En canvi, hem de suportar la lectura i escoltar les mentides i manipulacions interessades al voltant del canvi climàtic. És el discurs subvencionat dels qui segueixen negant les evidències, malgrat el patiment de milions de persones afectades. Amb un menyspreu total vers els seus congèneres, els financers d'aquest discurs segueixen contaminant, enganyant-nos a la cara. Una mostra és la recent estafa dels fabricants de vehicles amb motor d'explosió. O l'activitat dels negociants i dels bel·licistes, que, per tal d'extreure recursos naturals amb plena impunitat, no dubten a provocar i mantenir guerres per procuració. Assumim, doncs, que estem al bell mig d'una guerra d'interessos terrenals, una guerra comercial, silenciosa però cruenta. Es lluita i es mor pels diners, pel control d'uns recursos naturals que no es poden produir sinó que només es poden extreure de la terra, amb un gran cost ambiental i social que els grups industrials no comptabilitzen mai. A cadascuna de les guerres actualment en curs se li pot associar un preuat recurs natural. Així les coses, l'eslògan del Maig 68 *Le gouvernement nous pisse dessus, les médias nous disent qu'il pleut* continua essent plenament vigent.

Ara bé, els diners no són dolents *per se*. Només són energia en forma de diners. També són bocins de confiança per mantenir viva la xarxa global de relacions comercials. Són les emocions i els valors associats al diner els que ens mantenen hipnotitzats i ens impedeixen veure que un altre tipus de convivència amb la natura, que una altra forma de viure és possible. La sentència *els diners no ens donen la felicitat perquè els diners són la felicitat*, descriu perfectament l'engany de la doctrina social imperant. És clar que mentre estiguem entretinguts corrent darrera dels diners, l'elit governant seguirà fent i desfent. Pa i circ. Però sempre ha estat així? No pas.

Encara avui dia hi ha civilitzacions no materialistes, com la de molts pobles indígenes. Persones que dediquen de dues a tres hores diàries a procurar-se aliment i recer, i dediquen la resta del temps a l'oci i la cultura. Contràriament, la immensa majoria dels *civilitzats* correm amb la llengua a fora anant estressats d'un costat a l'altre, repetint-nos que ja farem el que

més ens agrada més endavant, quan tinguem temps. Per arribar mansament a aquest cercle vicí, se'ns ha inculcat que les noves tecnologies ens alliberarien del treball. És el mateix argument que es feia servir durant la Revolució Industrial de la segona meitat del segle XVIII, quan la realitat és que se'ns esclavitzava cada cop més en benefici d'uns pocs. Si abans ho feia l'elit industrial, avui ho està fent la FAGA (l'economia Facebook–Apple–Google–Amazon). Els vam entregar alegrement les nostres identitats, sota una falsa percepció de llibertat, sense voler escoltar aquells que advertien que quan un servei és gratuït ho és perquè el producte ets tu. El resultat al cap d'uns anys és que ara ells ens coneixen millor que no pas nosaltres mateixos. Per això les nostres intimitats ja són propietat seva, pel que ens poden vendre i treure profit del nou esclavatge digital.

Fugim, doncs, del miratge del creixement sostingut i fem una crida a favor de la repolitització del debat públic, avui colonitzat pel llenguatge economicista de la tecnocràcia. Els *comitès de savis* o els *clústers*, fenòmens tant de moda, desplacen el debat polític democràtic en nom de l'expertesa tècnica. Controlat pel poder financer, aquest fenomen funciona seguint sempre la mateixa pauta sibil·lina: s'identifica el savi com a persona vinculada a alguna organització ciutadana políticament neutral (en teoria), se subratlla la seva faceta de servidor públic per haver ocupat algun càrrec polític amb anterioritat, i així, amb aquest marc mental construït, ja no cal esmentar la seva relació professional amb una o altra institució financera, les que precisament anhelaven els diners de l'educació, la sanitat, les pensions, els serveis públics i la fiscalitat. Això fa que les conclusions d'aquestes comissions que assessoren els governs siguin sempre perfectament previsibles. En general el resultat és l'aprovació de lleis i reglaments que protegeixen els interessos de les elits financeres, en detriment de la població i del bé comú. Per això cada cop més veus avisen de la fi de la democràcia, a causa de la soterrada substitució per la tecnocràcia, que propugna la idea que el poder no el pot exercir el poble ignorant, sinó tècnics, els millors, que saben el que cal fer. El missatge implícit és que els electors no tenen tot el coneixement necessari, per això cal educar-los perquè votin i votin bé. En definitiva, els poders fàctics han reduït la nostra llibertat, mentre la propaganda consumista ens manté en un estat hipnòtic conformista. Hem estat educats per callar, per produir i per consumir, sense ser conscients d'estar contribuint al canvi climàtic perquè, simplement, ens ha estat amagat fins ara.

És l'hora doncs que decidim canviar i fer-ho sabent que podem viure millor amb menys objectes si desenvolupem una economia del bé comú.

A aquestes alçades el canvi ha de ser radical si es vol evitar que sigui traumàtic, en forma de col·lapse. Perquè les conseqüències de seguir pel mateix camí, amb l'actual manca d'equitat en el repartiment de la riquesa, seran traumàtiques. Hi ha un ampli consens científic sobre això, des de 1992. Ho explica el manifest *Warning to Humanity de la Union of Concerned Scientists* (<http://goo.gl/a6NdHA>).

O progressem tots o no hi ha progrés, diuen els defensors del capitalisme conscient. Un mostra més del canvi de valors imprescindible per fer front al canvi climàtic generat per les pràctiques del capitalisme inconscient.

Per prendre decisions grupals els humans moderns ens hem dotat del sistema democràtic, una forma d'organització social que atribueix la totalitat del poder a la ciutadania. Curiosament,

les persones que treballen per les empreses de manera indefinida passen un terç de les seves vides en un ambient gens democràtic, sempre que no siguin empreses del tercer sector, cooperatives i similars, on creuen que a la llarga les empreses seran socials o no seran. Elles són una realitat social situada entre l'economia pública i l'economia capitalista. Representen un canvi de valors vers l'economia social, tenint en comú l'aplicació de l'ètica social en la seva activitat. Les empreses del tercer sector formen part del canvi del model actual. Davant el canvi climàtic podem afirmar que les empreses, a més a més de socials, seran ecològiques o no seran.

En conclusió, defenso que descarbonitzem el planeta movent-nos del tenir al ser. És més fàcil de dir que de fer, però fins i tot algunes escoles de negoci proposen noves pautes en aquesta direcció.

Com hi poden ajudar les empreses?

- Inculcant el pas d'una vida orientada al tenir (tant tens, tant vals) a una sent tu mateix, no qui es vol que siguis.
- Substituint el jo competitiu (guanyo jo) pel *win-win* col·lectiu (guanyem tots), en el marc d'una economia del bé comú.
- Desplaçant a les empreses els caps que manen per líders motivadors que coordinen. Eliminant la jerarquia i la burocràcia centralitzada per substituir-la per la REDarquia i l'ADHOCràcia distribuïda (el treball en xarxa i l'autoritat compartida).
- Oblidant-se de cercar el màxim benefici a curt termini per un benefici just i constant a llarg termini responsable de l'equitat intergeneracional.
- Deixant de centrar-se exclusivament en els resultats empresarials per gaudir de l'enriquidor procés d'aconseguir-los.
- Saltant de la rutina imposada per l'hemisferi cerebral esquerre, el de la raó, per la creativitat de l'hemisferi dret, el de la intuïció.
- Deixant de centrar-se en els resultats per fer-ho en les persones, és a dir, humanitzant l'economia.

Aportar a la societat la seva contribució al canvi de model i de valors ha de ser avui dia un deure de les empreses.

Arribats aquí, convé recordar que no sols de pa viu l'home. El pa s'ha d'assegurar, evidentment, però no obstant això cal anar més enllà. Hem parlat del rol que tenen les institucions polítiques i econòmiques en la crisi del canvi climàtic. Economicisme, industrialització, espoliació i violència són els noms del quatre genets de l'apocalipsi contemporani. Davant d'aquestes entitats és comprensible sentir-se indefens.

Són temps difícils els que ens toquen viure, però també són temps d'una gran transcendència tant en l'àmbit social com en l'àmbit polític. Això els fa estimulants, perquè aquells valors pels quals tantes persones van lluitar, valors afeblits avui per un sistema cada cop més inatacable en haver après a fer seves les crítiques que, en teoria, l'haurien de fer tremolar, són valors plenament vigents. Per tant, podem recuperar-los per invertir la tendència. Dretura, pau interior, veritat, amor i no-violència. Justícia social i ambiental. Espiritualitat. Cultura. Sentir-nos units amb la Natura.

Mentrestant, hem de reflexionar sobre les múltiples condicions socials i culturals en què es

fomenten els judicis i les decisions que generen aquestes situacions intolerables. Sobre quins valors s'ha assentat la nostra societat, fins al punt de dur-nos a la vora de l'abisme d'una crisi ambiental global sense precedents. Hem d'aprendre a interpretar millor el nostre entorn per evitar dirigir la crítica a accions concretes i fer-ho contra les condicions estructurals que ens han portat on som. Contra l'arrel dels problemes i no pas les seves fulles o fruits.

Sent clar, crec que res d'això serà possible en absència del sagrat. En absència de sentir reverència, admiració, atracció per la vida en totes les seves manifestacions. Com a éssers animals anomenats humans, tenim el deure de viure la vida en plenitud, cosa que comporta un canvi de consciència que ens reconnecti amb la Natura, mitjançant les nostres emocions. Els humans som éssers emocionals i és a través de les emocions que podem ser dominats. Les institucions polítiques i econòmiques ho saben i fan servir aquesta singularitat en benefici propi. Per exemple, explotant les emocions nacionalistes, els primers, i els segons, les lligades al consum i el crèdit. Però el botó que activa les emocions és troba dins nostre, només un mateix hi té accés, per la qual cosa si hom no vol, ningú no et podrà dominar, teòricament.

Així les coses, crec que tots som conscients que estem fent el préssec. Alliberar-se i passar de les intencions a l'acció és l'única opció per impulsar un canvi integral i durador de la nostra actitud davant el canvi climàtic. La psicologia comportamental sap que els humans necessitem incitacions positives com la curiositat, l'alegria o les recompenses per superar la distància entre les intencions i el comportament real.

Per acabar, crec que les institucions polítiques tenen l'obligació d'accionar la palanca del canvi, sent proactives, regulant les males pràctiques corporatives, d'una banda, mentre de l'altra incentiven accions a favor del clima, creant l'hàbitat administratiu on prosperi la nova ECONomia orientada al bé comú.

Accions que incloquin des de la creació d'espais d'experimentació on el contacte amb la natura en estat pur connecti la persona amb els valors espirituals més profunds, fins a donar suport real a qui vol fer les coses bé, ja que ara es penalitza amb més paperassa aquells que volen fer les coses d'una forma diferent, amb visió de futur, com els que volen anar cap a l'economia verda. S'ha de carregar de certificacions i controls a qui contamina, no pas a qui produeix béns o serveis de forma respectuosa amb el medi ambient.

A Andorra podem començar donant una solució a les migracions diàries que emprèn la població per anar a treballar, facilitant una xarxa de transport col·lectiu i alternatiu eficaç, modificant els horaris laborals, fomentant el teletreball i creant una xarxa de vehicles elèctrics compartits.

Sensoleblidar l'augment del consum de productes ecològics i de proximitat als menjadors col·lectius.

Seria més fàcil per a tothom viure respectant el clima en un marc com el descrit. Ens permetria experimentar el canvi necessari de forma responsable i alhora lúdica, tot sentint que contribuïm a millorar la nostra qualitat de vida, tant la personal com la col·lectiva. Ens permetria saber i sentir que ja som part de la solució, i no del problema.

Com a membre d'SDP, partit polític progressista amb representació parlamentària, tinc molt clar que cadascuna de les decisions polítiques poden ser un pas endavant per invertir la tendència climàtica o un pas endarrere que agreujarà la situació; a la natura no hi ha un terme

mitjà. Sortosament, als progressistes no ens agrada estancar-nos en el passat, ens agrada passar a l'acció per resoldre els problemes, amb les dades a la mà. En aquest cas amb les conclusions extretes del tractament de les dades recollides per les institucions científiques, tant les nacionals com les internacionals, responsables de reflexionar en els dos plans. Altrament, la fractura existent entre ciència i política ens acabarà matant.

Parlant clar, ja se sap que el programa electoral és la poesia i que l'acció de govern és la prosa. Tanmateix, per SDP el canvi climàtic i els seus efectes sobre Andorra, país de muntanya, és una qüestió molt seriosa. El nostre programa està ple de propostes d'acció davant el canvi climàtic, per a una millor gestió de l'energia i per a la custòdia del medi natural. La pedra clau del nostre projecte és tindre en compte la realitat d'una Andorra pirinenca, on viu gent de caràcter tot i que mediambientalment és fràgil, com totes les zones de muntanya, amb qui compartim un medi físic similar i amb qui hauríem de ser molt més solidaris.

Si seguim el camí descrit, el de prendre consciència del canvi climàtic, tot acceptant la nostra responsabilitat, per decidir canviar passant de la passivitat a l'acció, el resultat no pot ser cap altre que gaudir d'un estil de vida harmònic, saludable, respectuós amb nosaltres mateixos i amb els altres, amb la garantia que això genera un gran benestar que et fa sentir bé. El que sents és el que tens. Res més.

Altrament, farem com la papallona que entra a casa per la porta i mor intentant-ne sortir, picant un cop i un altre contra el vidre transparent de la finestra. Atrèta per la llum exterior és incapaç de canviar la trajectòria del seu vol i tornar-se per on ha vingut, per així sobreviure.

En definitiva, si l'objectiu d'adaptació al canvi climàtic és deixar un món i una vida millor per a les generacions futures, també ens hem d'assegurar que les futures generacions siguin millors persones que nosaltres. Donem-los exemple.

Delfi Roca i Roche,

activista, membre del Consell Nacional de Socialdemocràcia i Progrés d'Andorra (SDP) i president de l'Associació Muntanyes de Vida (MUNTVIDA)